

**PROXECTO
DE
INNOVACIÓN LINGÜÍSTICA EN LINGUA GALEGA
elaborado
polo
IES PERDOURO
de
BURELA**

Burela, xullo de 2007

O Equipo de Normalización Lingüística do IES Perdouro de Burela elaborou no seu día un Plan de normalización lingüística, incluíndo unha serie de actividades para conseguir consolidar e mesmo ampliar, na medida do posible, os obxectivos que a normativa legal sinala e que foron incluídos no proxecto educativo de centro, tras seren aprobados con anterioridade no Claustro de profesores e no Consello Escolar.

En consonancia co citado plan, e co obxectivo de profundar no proceso de normalización lingüística entre a comunidade educativa do instituto, en novembro de 2006 presentouse ao Consello Escolar un Proxecto de innovación lingüística en lingua galega. O proxecto respondía á convocatoria conxunta da Dirección Xeral de Ordenación e Innovación Educativa e da Secretaría Xeral de Política Lingüística para os centros que no curso académico 2006-2007 poñían en marcha programas de innovación, coa finalidade de fomentar o uso do galego, axudar a mellorar a calidade dos rexistros lingüísticos e potenciar a valoración social da lingua galega. Realizado e avaliado positivamente o proxecto do pasado curso académico, en xuño de 2007 o equipo directivo do centro manifestou a súa confianza no Seminario de Lingua e Literatura Galegas para lles dar continuidade aos traballos xa realizados. Posteriormente, en sesión celebrada o día 26 do mesmo mes, os criterios de elaboración foron presentados ao Claustro e aprobados por este, nesta ocasión por unanimidade.

PROXECTO

Título: ARQUIVO DOCUMENTAL DE BURELA

Período de realización: curso 2007-2008

Obxectivo de actuación: reforzo da expresión oral e escrita en lingua galega.

1. Xustificación do proxecto. Estudo sociolingüístico do centro.

Dado que o proxecto de socialización elaborado durante o curso 2005-2006 aínda non tivo tempo de se facer efectivo, o panorama sociolingüístico, tanto do centro como da vila de Burela, continúa sendo o mesmo que o do momento en que se redactaba a primeira versión do proxecto. Por esta razón, a parte inicial (descritiva) do plan previsto para o curso 2006-07 será totalmente coincidente coa exposta no proxecto anterior; o programa de actividades contempla repetir procesos xa realizados, co fin de complementalos e, ao mesmo tempo, incorpora novas propostas.

O IES Perdouro de Burela (con oferta educativa de ESO, bacharelatos tecnolóxico e de humanidades e ciencias sociais; programas de garantía social e ciclos formativos de perruquería, mecanizado, administración e electrónica) recolle alumnado preferentemente da zona urbana deste concello monoparroquial.

No primeiro ciclo de ESO, o alumnado procede do colexio de referencia, o CEIP Virxe do Carme, con algunhas incorporacións de inmigrantes (especialmente, de procedencia caboverdiana e sudamericana). No segundo ciclo desta etapa, prodúcese unha continuidade, só matizada pola incorporación de novos inmigrantes e ocasionalmente de alumnos tamén burelenses procedentes dos colexios privados de Foz.

No nivel de bacharelato, os grupos son moi reducidos (entre 20 e 30 alumnos e alumnas, repartidos en dous grupos), súmanse mozos e mozas dos concellos de Xove, Cervo e Alfoz.

Nos ciclos formativos, a procedencia do alumnado é máis diversa. Nestas especialidades de formación profesional de programas de garantía social, o IES Perdouro recibe matrícula de toda a comarca comprendida entre Viveiro e Ribadeo.

O panorama sociolingüístico da comunidade educativa deste centro presenta unhas características especiais, totalmente diferentes das que se puidesen esperar en función da extrapolación do coñecemento dos usos lingüísticos imperantes nas comunidades educativas de centros homólogos doutras comarcas.

1.1. Burela: unha aldea de 10.000 habitantes

Conforme xa foi sinalado, Burela é un concello monoparroquial, totalmente urbano, que reúne unhas 10.000 persoas, coa media de idade máis nova de toda a comarca.

En función dos coñecementos apriorísticos, o hábitat urbano e a incorporación de persoas procedentes doutras comunidades españolas (preferentemente, de Asturias e Castela e León) implicarían un baixo e decadente uso da lingua galega. A realidade, porén, é ben diferente: a poboación burelense presenta un dos máis elevados niveis de uso espontáneo do noso idioma. Nos patios das escolas ou dos institutos, nos parques e nos locais de ocio frecuentados pola mocidade, o galego é a lingua ambiental imperante. Con todo, o elevadísimo nivel de uso espontáneo da lingua galega contrasta coa ínfima presenza do código escrito. Ao estilo do que ocorre con algunhas linguas amerindias, v. gr. o caso do guaraní no Paraguai, o galego en Burela óese, mais visualízase pouco.

Salvo as ocasionais publicacións escolares, editadas con motivo da celebración do Día das Letras Galegas, en Burela non existe ningún medio de comunicación local escrito en galego. Na Igrexa, a liturxia é oficiada en castelán e o mesmo ocorre co catecumenado. As asociacións culturais orientan a súa programación ás actividades de carácter lúdico-recreativo, incluíndo só moi excepcionalmente algún acto destinado á divulgación bibliográfica. Ao non existiren iniciativas de animación á lectura, o conxunto do alumnado –salvo casos particulares– carece de calquera outro referente de expresión escrita en galego que non sexan os ofrecidos nas aulas dos centros de ensino (libros de texto e obras de lectura obrigatorias).

1.2. Perfil do uso lingüístico do profesorado

O cadro de profesorado do IES Perdouro, formado por 65 docentes, presenta os seguintes grupos, en función do uso lingüístico de cada un deles:

- a) Monolingües en castelán (00 //AB). Pertencen a este grupo profesores e profesoras procedentes doutras comunidades españolas, así como docentes galegos provenientes de ambientes desgaleguizados en xeracións anteriores.
- b) Pseudobilingües diglósicos (A0//BA). Adscribíense a este grupo docentes procedentes de grupos sociais con lingua funcional en galego e que por diversas razóns non completaron o coñecemento da súa lingua espontánea coa formación no código escrito.
- c) Pseudobilingües aditivos (0B// AB). Son os docentes procedentes de grupos sociais desgaleguizados en xeracións anteriores, que non teñen o galego como lingua funcional espontánea, mais que recuperan o seu uso por vía culta. Traballan con textos en galego e transmiten actitudes positivas en favor do idioma e do seu proceso de recuperación.
- d) Bilingües primarios (AB//BA) ou secundarios (BA//AB).

1.3. Perfil do uso lingüístico das familias

O 81% do alumnado do IES Perdouro procede de **familias con uso lingüístico espontáneo e homoxéneo en galego**. Con independencia de que os proxenitores recibisen ou non ensino-aprendizaxe da lingua galega na súa etapa escolar, o habitual é que pertencen ao grupo de semibilingües diglósicos (A0 // 0B) ou ao de pseudobilingües diglósicos, ademais da minoría privilexiada con competencia bilingüe.

Un 10% do alumnado procede de familias orixinarias de fóra da Galicia, ben doutras comunidades do Estado español, ben doutros países do resto do mundo. Salvo no caso dos países da áreas lusófona e andina, son **familias con uso lingüístico espontáneo e homoxéneo en castelán**. Facemos unha excepción con respecto á área andina, porque algunhas familias procedentes desta –chegadas a Burela para traballar na pesca– utilizan espontaneamente as súas respectivas linguas amerindias (caso do guaraní e do quechua).

O 9% restante corresponde a familias mixtas, nas cales unha parte é de procedencia galega e a outra ten a súa orixe noutras comunidades españolas ou en Portugal. Incluímos tamén aquí os casos de familias galegas con **uso lingüístico compartimentado**.

1.4. Perfil do uso lingüístico do alumnado

En función do seu uso lingüístico habitual, o alumnado do IES Perdouro pode ser clasificado en dous grupos:

- a) **Uso maioritario do castelán.** É un colectivo próximo do monolingüismo. O seu uso da lingua galega redúcese ás actividades académicas na materia de lingua e literatura galegas e naquelas outras con docencia e material de apoio no noso idioma. Representan un 14% do total do alumnado. Socioloxicamente, proceden da inmigración interior (Asturias; Castela e León...) máis recente; da inmigración de países suramericanos de fala hispana (Colombia, Perú e Arxentina); de movementos internos da poboación galega (familias da Galicia Atlántica) que chegan a Burela para traballar na sanidade, na pesca, no sector servizos ou na industria; e incluso doutros concellos da nosa comarca (Viveiro, Ribadeo, Cervo...).
- b) **Uso maioritario do galego (case de xeito exclusivo na expresión espontánea).** É un colectivo bilingüe, con uso maioritario do galego por motivación contextual. Representan un 86% do total. Consideramos relevante indicar que, ademais do segmento de alumnado que representa a continuidade na transmisión interxeracional (81%), neste grupo incluimos un 5% de alumnos e alumnas que no ambiente escolar se socializan en galego, mais que teñen outro idioma para o uso familiar (castelán; crioulo cabo-verdiano).

2. Obxectivos

2.a. Xerais

- Valorar a lingua galega como propia de Galicia, comprendendo as circunstancias históricas que condicionaron a súa evolución.
- Analizar a realidade sociolingüística de Galicia, interpretando criticamente os factores que interveñen nela.

- Utilizar a lingua galega, oralmente e por escrito, como instrumento para a comunicación interpersonal e para a comprensión, análise e organización de feitos e saberes de calquera tipo.
- Utilizar a lingua galega para a comprensión, e para a elaboración, de informacións orais e escritas, atendendo ás características formais de cada unha delas.
- Analizar as linguaxes específicas dos textos formulísticos, publicitarios e xurídico-administrativos.

2.b. Inmediatos

- Continuar coa localización e compilación de documentos en galego emanados da sociedade civil burelesa.
- Catalogar e clasificar os novos documentos en función de criterios temáticos e cronolóxicos, segundo os modelos establecidos.
- Socializar a existencia do arquivo documental, como fonte de coñecemento da tradición local e de consulta de modelos, como fonte de apoio á elaboración de novos textos.
- Elaborar propostas de actividades didácticas para o aproveitamento pedagóxico do Arquivo Documental nas aulas.
- Reunir de novo os diferentes axentes sociais para coñecer as condicións de elaboración dos diferentes documentos.

2.c. Finais

- Completar o arquivo documental do galego escrito en Burela.
- Divulgar a existencia do arquivo documental e disponibilizar a súa consulta e aproveitamento públicos.
- Ampliar e manter o sitio web (<http://centros.edu.xunta.es/iesperdouro/prinli06/pilindex.htm>) disponibilizado para a consulta dos fondos do arquivo dixital ou para conseguir documentos-modelo do tipo de texto necesario.

- Sensibilizar a sociedade civil na importancia da redacción en galego da documentación pública e privada.
- Avaliar a influencia do plan de actuación sociolingüística no nivel de uso do galego na produción textual xerada en Burela.

3. Proxecto de innovación

3.a. Contidos

1. Perfil sociolingüístico da poboación de Burela e da comarca da Mariña.
  - 1.a. Descrición dos grupos sociais en interacción.
  - 1.b. Os prexuízos lingüísticos. Identificación e tratamento.
  - 1.c. Cambio sociolingüístico. Estratexias de dinamización.
2. Aproximación ao galego escrito en Burela.
  - 2.1. Análise cronolóxica.
  - 2.2. Os textos emanados da sociedade civil. Tipos e características:
    - a) Convites de celebracións (vodas, bautizos, comuñóns, aniversarios...).
    - b) Necrolóxicas (publicadas en xornais, radiadas ou distribuídas por funerarias).
    - c) Documentos notariais: compravendas, arrendamentos, doazóns.
    - d) Actas de reunións de: colectivos culturais, deportivos, xuvenís, políticos...; actas de claustros de profesorado de escolas e institutos; actas de consellos escolares; actas de reunións veciñais (condominios).
    - e) Publicidades comerciais (folletos, anuncios de xornais, publicidade radiofónica e/ou televisiva).
    - f) Edicións bibliográficas.
    - g) Publicacións periódicas.
3. Aplicación do Proxecto de normalización lingüística.
  - 3.1. Sesións de dinamización (explicación do proxecto e entrega de materiais).
  - 3.2. Sesións de seguimento.

3.3. Avaliación.

3.b. Metodoloxía de traballo

3.1. Elaboración e entrega de convocatoria a todo o profesorado para reunión explicativa dos contidos e actividades do proxecto.

3.2. Exposición do programa de actividades a todo o profesorado disposto a colaborar e entrega da guía de recollida a aquelas persoas de nova incorporación.

3.3. Realización do programa de identificación, recollida e catalogación de textos, segundo o protocolo xa experimentado.

3.4. Período de formación do profesorado para participar no plan de dinamización lingüística.

3.5. Realización do plan de dinamización en colaboración coas asociacións locais.

3.6. O profesorado do Seminario de Lingua e Literatura Galegas coordina visitas guiadas ao Arquivo Documental. Traballo nas aulas co Arquivo Dixital.

3.7. Realízase un debate para avaliar o grao de influencia do plan de dinamización lingüística.

3.c. Actividades

* Recompilación de documentación escrita (convite, necrolóxicas, documentos notariais, actas, publicidades, libros e publicacións periódicas), segundo o protocolo xa experimentado.

* Implementación do plan de dinamización lingüística (entrevista cos sectores sociais implicados e entrega de materiais de apoio).

* Desenvolvemento:

1.a) Fase inicial

-Temporalización: setembro-outubro de 2007

-Secuenciación:

1.a.1) Constitución do grupo de traballo, explicación do proxecto ás novas incorporacións.

1.a.2) Preparación do novo encontro de protagonistas da normalización.

1.a.3) Realización do encontro de protagonistas da normalización.

1.a.4) Elaboración de materiais divulgativos dos arquivos documental e dixital, incluíndo modelos textuais.

1.b) Fase intermedia

-Temporalización: novembro de 2007-maio de 2008

-Secuenciación:

-Continuación do proceso de recollida e estudo dos textos.

- Sesións de dinamización lingüística coas diferentes entidades sociais da localidade. Entrega dos materiais divulgativos con modelos textuais.

1.c) Fase final

-Temporalización: xuño de 2008

-Secuenciación:

-Avaliación interna.

-Acto público de valoración. Organización de debate cos axentes sociais.

3.d. Medidas de divulgación entre a comunidade escolar

-Fase de **presentación** da actividade: intervención pedagóxica do Seminario de Lingua e Literatura, con todo o **alumnado de ESO e bacharelato** do centro (nalgún caso, co alumnado de ciclos). No inicio do curso, o programa de actividades será exposto ao **Claustro**, ao **personal da administración e servizos** e tamén lle será comunicado á directiva da **ANPA**.

-Programaranse **encontros directos coas entidades sociais da localidade**, co fin de conseguir novas colaboracións. Tanto estes encontros, como as actos públicos, serán divulgados entre a comunidade escolar mediante cartas, carteis e notas de prensa.

- **Debate**: estará dirixido a toda a comunidade escolar, que será informada e convocada a participar activamente.

-**Revista Maruxía**: no número correspondente ás letras galegas de 2008 publicarase unha reportaxe-memoria sobre o desenvolvemento do proceso. Un exemplar da revista élle entregado a cada familia, ao conxunto do personal laboral do centro (docente e non docente), a todas as empresas colaboradoras, aos colectivos da localidade, aos centros de ensino da comarca e a todas as persoas entrevistadas ou referenciadas na publicación.

4. Utilización de recursos do centro

Por parte do equipo directivo do centro existe o compromiso de facilitar todos os recursos humanos e técnicos dispoñibles para o desenvolvemento do programa de innovación.

Polo que respecta aos **recursos humanos**, traballarase con todo o alumnado (de xeito xeral, co de ESO e bacharelato; excepcionalmente, co de ciclos formativos); no caso do profesorado, solicitarase a colaboración exclusivamente daquelas persoas que manifesten disposición a integrarse no grupo de traballo do proxecto. Do mesmo xeito, terase especial coidado en que a aplicación do proxecto non supoña unha carga de traballo a maiores para o persoal de administración e servizos (secretaría; conserxería); en calquera caso, ofreceráselles información do proxecto e procurarase a súa implicación voluntaria nel.

Como **recursos materiais** para reproducir e, se é o caso, dixitalizar a documentación utilizaranse a fotocopiadora, os ordenadores con escáner e as impresoras.

Contarase tamén con **outras infraestruturas** do centro. O **sitio web** seguirá albergando arquivo dixital. O arquivo documental en papel tamén estará recollido nas dependencias do centro e, temporalmente, no recibidor do edificio principal exporase en diversos paneis algúns dos textos recollidos.

5. Colaboración con outras entidades

O Seminario de Lingua e Literatura Galegas e o Equipo de Normalización Lingüística do IES Perdouro manteñen unha estreita colaboración con diversas entidades públicas e privadas do mesmo concello. Son numerosas as iniciativas de realización conxunta nos últimos anos, impulsadas polo noso centro educativo e apoiadas polas outras entidades ou, á inversa, impulsadas por outras entidades que solicitasen a nosa colaboración.

Para a implementación deste programa, pretendemos manter a colaboración coas seguintes entidades:

-Centros de ensino: escola infantil municipal; CEIP Virxe do Carme; CEIP Vista Alegre; IES Monte Castelo.

-Clubs deportivos: Club Ciclo-Turista de Burela.

-Asociacións culturais: Colectivo Cultural Buri; SRD Leticia; Asociación Cultural Os Matos; Asociación Xuvenil Palestina; Asociación Tabanka (de inmigrantes cabo-verdianos).

- Excmo. Concello de Burela.

- Partidos políticos e sindicatos con implantación local (PP, PSOE, CDS, BNG; CIG, CC OO, UXT).

-Parroquia de Burela.

-Imprentas: Gráficas Arfe e Gráficas Agustín Paz.

Existen outras entidades, moi importantes para o desenvolvemento da localidade, coas que aínda non establecemos colaboración. Nesta segunda fase do proxecto, pretendemos incorporalas:

-Clubs deportivos: SD Burela; Burela FS; Club de Baloncesto Burela.

-Asociación de Veciños O Vencello; Asociación de Amas de Casa; Asociación de Viúvas.

-Confederación de Empresarios Lucenses (delegación local de Burela).

- Confraría de Pescadores e Asociación de Armadores (ABSA).

-Notaría.

6. Plan de avaliación

O Plan xeral de avaliación deste proxecto de innovación abarca catro plans específicos destinados a: a) avaliación do proceso; b) avaliación do plan de formación; c) avaliación pedagóxica e d) avaliación sociolingüística.

6.1. Avaliación do proceso

Á parte de medir o nivel de consecución dos obxectivos xerais, inmediatos e finais, a avaliación do proceso debe clarificar como resultou:

- A participación do profesorado, especialmente dos membros do grupo.
- A participación do alumnado.
- A coordinación do proxecto.

- A eficacia das sesións de traballo.

6.2. Avaliación do plan de formación

Loxicamente, esta avaliación realizaráselles unicamente aos integrantes do grupo de traballo, que realizarán un cuestionario previo e finalmente observarán:

- A correcta adecuación de número de sesións e temporalización do plan de formación.
- O grao de validez das exposicións pedagóxicas e do material fornecido nas sesións teóricas.
- A colaboración do Cefore.

6.3. Avaliación pedagóxica

Esta avaliación será realizada polos integrantes do Seminario de Lingua e Literatura Galegas. O obxectivo desta avaliación será valorar:

- O grao de validez e utilidade dos recursos elaborados.
- A utilidade pedagóxica do Arquivo Documental e Dixital.

6.4. Avaliación sociolingüística

Estará destinada a medir a influencia do proxecto de innovación no uso lingüístico ambiental, tanto en Burela coma no seu ámbito de influencia. Neste sentido, as probas de avaliación deberán estar orientadas a valorar:

- O número de consultas do Arquivo Documental.
- O número de visitas ao Arquivo Dixital.
- A influencia nos novos usos lingüísticos entre os sectores implicados.

7. Plan de formación do profesorado

A formación do profesorado realizarase en **5 sesións teóricas** dunha hora de duración e **3 sesións prácticas** cunha duración prevista de dúas horas. As primeiras celebraranse preferentemente os luns entre as 17:40 e as 18:40, aínda que ocasionalmente poderán realizarse noutro día da semana. O horario das sesións prácticas dependerá da dispoñibilidade dos axentes sociais alleos ao centro.

As sesións de formación dividiranse en tres bloques temáticos, en función da fase de desenvolvemento do proceso:

a) Actuación inicial:

Sesión 1. Exposición do proxecto e distribución de responsabilidades por grupos de traballo.

Sesión 2. Preparación do Encontro de Protagonistas. Preparación do traballo de campo. Exposición do guía coas normas de recompilación de textos (só para novas incorporacións).

Sesión 3. II Encontro de Protagonistas da Normalización.

b) Preparación do profesorado para o proceso de dinamización lingüística:

Sesión 4. Perfil sociolingüístico da poboación de Burela e da comarca da Mariña.

Sesión 5. Prexuízos lingüísticos: identificación e tratamento.

Sesión 6. Cambio sociolingüístico. Estratexias de dinamización.

c) Actividade de dinamización:

Sesión 7. Xornada de traballo de campo. Encontro coas entidades sociais da localidade para a explicación do proxecto e entrega de materiais de apoio.

d) Avaliación:

Sesión 8. Debate cos axentes sociais da localidade. Avaliación xeral do proceso.

Burela, 2 de xullo de 2007

A coordinadora do ENL

director

Visto e prace do

Asdo.: Nieves Cando López

Asdo.: Bernardo Penabade Rei

Asdo.: Juan G. Sama Díez